

Romuald Jończy

Uniwersytet Ekonomiczny we Wrocławiu
Wydział Ekonomiczno-Inżynieryjny
romuald.jonczy@ue.wroc.pl

Diana Rokita-Poskart

Politechnika Opolska
Wydział Ekonomii i Zarządzania
d.rokita@po.opole.pl

ZMIANY GŁÓWNYCH KIERUNKÓW MIGRACJI ZAGRANICZNYCH W LATACH 2007-2014 (NA PRZYKŁADZIE STUDENTÓW OPOLSKIEGO OŚRODKA AKADEMICKIEGO)

Streszczenie: W artykule, wykorzystując wyniki badań empirycznych, dokonano analizy porównawczej zmian, jakie dokonały się w zakresie głównych kierunków migracji wśród studentów podejmujących studia w opolskim ośrodku akademickim w latach 2007-2014. Jednocześnie w opracowaniu tym podjęto próbę odpowiedzi na pytanie, czy proces stopniowego otwierania się zachodnioeuropejskich rynków pracy miał znaczenie w dokonujących się zmianach kierunków emigracji w tej grupie emigrantów.

Słowa kluczowe: emigracja, kierunki emigracji, studenci, opolski ośrodek akademicki.

Wprowadzenie

Proces otwierania się zachodnioeuropejskich rynków pracy dla obywateli Polski po akcesji naszego kraju do Unii Europejskiej następował kilkietapowo. W pierwszym etapie wraz z akcesją Polski do struktur Unii Europejskiej swój rynek pracy otworzyły: Wielka Brytania, Irlandia oraz Szwecja. W 2006 r. otwarły swe rynki pracy Hiszpania, Portugalia, Grecja, Finlandia oraz Włochy, a w 2007 Holandia oraz Luksemburg. Następnie uczyniły to Francja, Belgia, Dania, a na końcu Niemcy oraz Austria. Wraz ze stopniowym otwieraniem rynków pracy przez poszczególne państwa zmieniały się kierunki migracji Polaków. Szczególnie istotne było w tym zakresie zwłaszcza pojawienie się możliwości migracji na Wyspy Brytyjskie już w 2004 r., co poskutkowało silną falą

migracji w latach 2004-2007, jak również otwarcie położonych w bezpośredniej bliskości Polski, a jednocześnie bardzo atrakcyjnych rynków pracy – niemieckiego i austriackiego w 2011 r.

Należy nadmienić, że pewna część społeczeństwa polskiego miała „przywilej” pracy w krajach „piętnastki” jeszcze przed akcesją Polski do UE, głównie w związku z posiadaniem oprócz polskiego obywatelstwa także obywatelstwa państw unijnych. Szczególnie dotyczyło to ponemieckiej ludności śląskiej, która w związku z pochodzeniem z obszaru Niemiec sprzed II wojny światowej posiada oprócz polskiego także obywatelstwo niemieckie¹. Odpowiednie przepisy wprowadzone przez państwo niemieckie w 1993 r.² umożliwiły tej ludności podejmowanie pracy w państwach Unii Europejskiej o 11 lat wcześniej, niż mogli to czynić pozostali Polacy. Sprawilo to, że ponemiecka ludność śląska, zamieszkująca głównie województwo opolskie oraz zachód województwa śląskiego, już w latach 90. masowo uczestniczyła w zagranicznych migracjach zarobkowych, które na obszarach zamieszkałych przez śląskich autochtonów rozwinęły się do bezprecedensowych rozmiarów i pociągnęły za sobą równie bezprecedensowe konsekwencje społeczno-gospodarcze. Tym samym województwo opolskie jeszcze przed akcesją Polski do UE znacznie różniło się pod względem skali migracji od innych regionów kraju.

Niniejszy artykuł dotyczy zmian w zakresie emigracji zarobkowej z Opolszczyzny, a skoncentrowany jest na analizie migracji zarobkowych studentów. Studenci bowiem, podobnie jak inne osoby z najmłodszych grup wieku produkcyjnego są, jak dowodzą badania, grupą bardzo mobilną i silnie reagującą na zmiany w zakresie możliwości zatrudnienia [*Społeczne skutki poakcesyjnych migracji ludności Polski*, 2014]. Zatrudnienie studentów studiów wyższych, także zatrudnienie zagraniczne cechuje pewna specyfika wynikająca z ograniczonych możliwości podejmowania przez nich pracy. Fakt studiowania, zwłaszcza w systemie studiów stacjonarnych, powoduje bowiem, że z możliwości pracy poza granicami mogą oni korzystać głównie w okresie letniej przerwy międzysemestralnej.

Zamiarem autorów jest ukazanie zmian, jakie dokonały się w okresie 2007-2014³ w zakresie kierunków migracji okresowej studentów podejmujących studia w opolskim ośrodku akademickim.

¹ Szerzej na ten temat w [Jończy, 2003].

² Chodzi o *Kriegsfolgenbereinigungsgesetz*, czyli tzw. Ustawę o zakończeniu trwania skutków wojny – zob. [Jończy, 2010].

³ Taki zakres czasowy prezentowanych danych wynika z czasu prowadzonych badań wśród studentów podejmujących studia w opolskim ośrodku akademickim.

Struktura niniejszego artykułu jest następująca: w pierwszej kolejności zaprezentowano zmiany kierunków emigracji czasowej⁴ z Polski w latach 2007-2014 według szacunku GUS, uznając je za tło przemian także w kierunkach migracji zarobkowych.

W kolejnej części przedstawiono wyniki badań empirycznych prowadzonych w latach 2007 oraz 2014 wśród studentów podejmujących studia w opolskim ośrodku akademickim. Przedstawione dane dotyczą krajów, w których w czasie studiów pracowali studenci. Prezentowane dalej dane z 2007 r. pochodzą z badań „Studenci opolskich uczelni na rynku pracy w kraju i za granicą. Praca w czasie studiów i zamiary na przyszłość” kierowanych przez Romualda Jończygo⁵, które objęły całą populację studentów ostatnich lat studiów stacjonarnych dwóch uczelni zlokalizowanych w Opolu – Uniwersytetu Opolskiego oraz Politechniki Opolskiej. Z kolei dane z 2014 r. pochodzą z badań realizowanych pod kierunkiem Diany Rokity-Poskart pt. „Wpływ studentów na sytuację gospodarczą opolskiego ośrodka akademickiego”⁶, prowadzonych wśród kwotowo dobranej grupy 1075 studentów ostatnich lat studiów podejmujących kształcenie na wszystkich uczelniach wyższych zlokalizowanych w opolskim ośrodku akademickim⁷. Mimo że prowadzone w 2007 r. oraz w 2014 r. badania koncentrowały się wokół nieco innych zagadnień, zarówno w jednych, jak i drugich podstawowym instrumentem badawczym był kwestionariusz, w którym umieszczono pytanie dotyczące krajów, w których studenci podejmowali pracę w trakcie studiów, co zapewniło porównalność badań w analizowanym zakresie.

Ostatnią część opracowania stanowi zakończenie będące syntezą zaprezentowanych w artykule analiz i porównań.

---

⁴ Kategorią analizowaną w niniejszym tekście są osoby przebywające poza krajem powyżej 3 miesięcy. Badacze migracji są dość zgodni co do tego, że znaczną, a najprawdopodobniej dominującą częścią tej grupy osób są emigranci, których pobyt jest trwały, a problem z traktowaniem ich jako emigrantów stałych wynika z niewymeldowania z Polski. Problem z traktowaniem przedmiotowej kategorii jako emigracji czasowej stwierdza również wyraźnie GUS w najnowszych publikacjach poświęconych emigracji z Polski. Stąd też świadome użycie przez autorów cudzysłowu w odniesieniu do stosowanego przez GUS przymiotnika „czasowa”.

⁵ Na poszczególnych kierunkach studiów badania cząstkowe przeprowadziły Anna Koman, Anna Ratajczak, Jagoda Skotnicka, Aleksandra Przybylska, Aleksandra Piłatowska, Julia Trzaskalska, Iwona Respondek, Magdalena Grędziak, Patrycja Biedrzycka i Renata Cichosz. Częstkowe wyniki tych badań przedstawiono m.in. w tekście [Jończy i Rokita-Poskart, 2011].

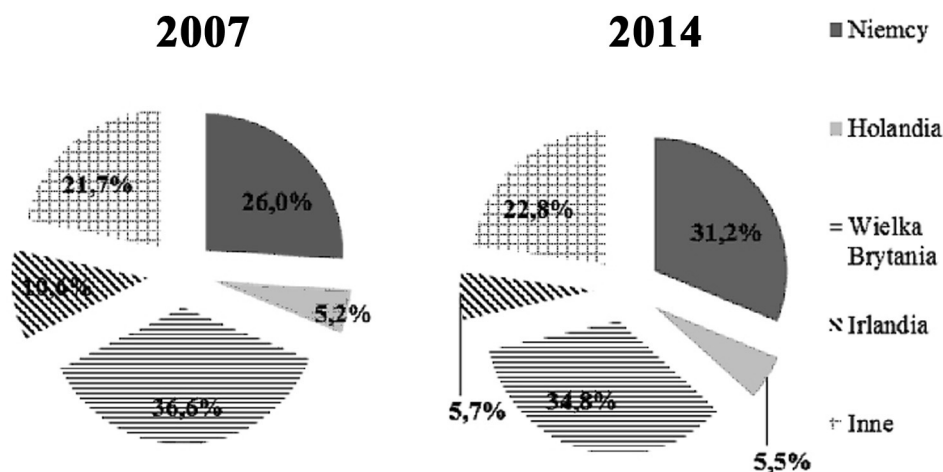
⁶ Badania te zostały objęte patronatem Prezydenta Miasta Opola.

⁷ Badania te objęto patronatem Prezydenta Miasta Opola. Studentów do badań dobrano kwotowo, wykorzystując dane GUS o udziale płci oraz grup kierunków kształcenia odnoszących się do studentów podejmujących kształcenie na poziomie wyższym w Opolu. Dobór próby do tych badań i cała ich metodyka zostanie szerzej przedstawiona w opracowaniu pokonferencyjnym *Migracje w XXI w. – wybór, konieczność czy przymus*.

1. Kierunki emigracji Polaków w latach 2007-2014

Dokładne określenie skali i kierunków emigracji zarobkowej Polaków nie jest zadaniem łatwym. Wynika to z wielu czynników, ale głównie z faktu występujących różnicowań w systemach ewidencjonowania przepływów migracyjnych funkcjonujących w poszczególnych krajach, jak również z uwagi na różną dostępność danych o migracjach [Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski, 2015]. Tym niemniej GUS od momentu akcesji Polski do Unii Europejskiej rokrocznie podejmuje próbę dokonania szacunku zarówno skali, jak i kierunków emigracji Polaków. Warto zaznaczyć, że prezentowane przez GUS dane obejmują osoby, które przebywają poza Polską powyżej 3 miesięcy, jednocześnie zachowując w kraju meldunek. Badania empiryczne dotyczące tej grupy osób dowodzą, że są to raczej niewymeldowani z Polski emigranci definitywni, niż okresowi migranci zarobkowi, niemniej jednak sądzić można, że zmiana struktury tej grupy osób oraz udziałów przebywających w poszczególnych państwach pobytu daje pewien obraz na temat przemian dokonujących się w preferencjach migracji Polaków.

Chcąc zobrazować zmiany kierunków emigracji Polaków, zdecydowano się zestawzić dane o Polakach przebywających powyżej 3 miesięcy poza krajem w poszczególnych państwach emigracji w relacji do migrantów z Polski ogółem w stosunku do lat 2007 i 2014 (wykres 1), czyli tych samych lat, w których zaprezentuje się później dane dotyczące zatrudnienia studentów.

Wykres 1. Główne kierunki emigracji Polaków w latach 2006-2014

Źródło: Opracowano na podstawie [Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2013].

Porównanie danych z lat 2007 i 2014 wskazuje, że w analizowanym okresie dokonały się pewne zmiany w zakresie udziału głównych państw emigracji obywateli Polski. Zmniejszenie udziału Polaków przebywających czasowo w Wielkiej Brytanii i – zwłaszcza – Irlandii wynikało głównie z relatywnego (w stosunku do np. Niemiec) zmniejszenia się fali migracji do tych państw po 2008 r., ale również z tego, że część emigrantów rejestrowanych w 2007 r. jako emigranci czasowi dokonała w okresie 2007-2015 wymeldowania z Polski, stając się migrantami definitywnymi. Pewien wpływ na najsilniejsze zmniejszenie się udziału Polaków w Irlandii miało też zapewne relatywnie silne pogorszenie się koniunktury w tym kraju od 2008 r., co w pewnym stopniu wpłynęło na reemigrację, ale zwłaszcza na ograniczenie nowych migracji czasowych do tego kraju.

Przyrost udziału migrujących Polaków odnotowano z kolei w państwach, które otworzyły swoje rynki pracy nieco później, zwłaszcza dotyczy to Niemiec. Należy sądzić, że wpłynęły na to atrakcyjność rynku pracy i systemu świadczeń społecznych, położenie w bezpośrednim sąsiedztwie Polski, jak również bardzo silne sieci migracyjne Polaków z tym krajem wynikające z długoletniej tradycji migracji do Niemiec.

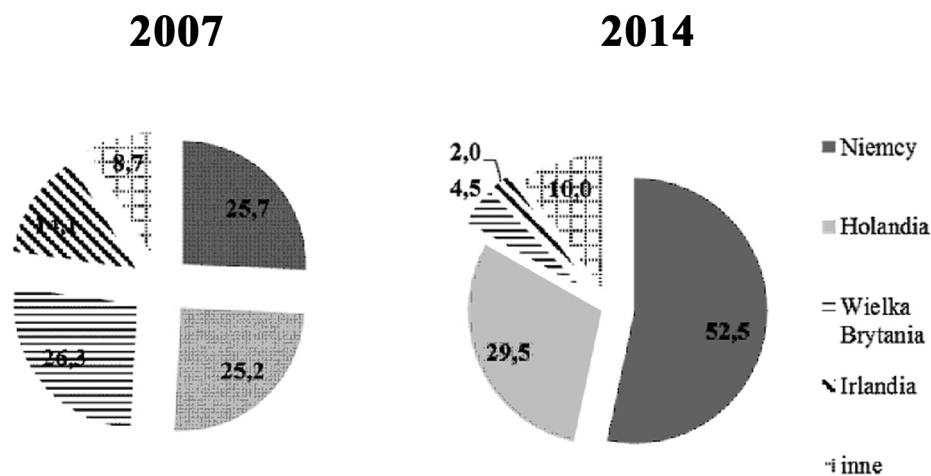
Dodać należy, że nastąpiły też pewne zmiany w zakresie udziałów polskich migrantów przebywających w państwach nieco mniej preferowanych, zakwalifikowanych do grupy „Inne”. Zwraca uwagę zwłaszcza istotny wzrost udziału migrantów w Norwegii, gdzie ich liczba w analizowanym okresie się podwoiła.

2. Zmiany kierunków emigracji zarobkowej wśród studentów opolskiego ośrodka akademickiego

Odnosząc się do zaprezentowanych kierunków migracji ustalonych przez GUS, warto przeanalizować dane dotyczące udziałów opolskich studentów podejmujących pracę w poszczególnych państwach w analogicznych latach (wykres 2). Zauważyć należy, że przemiana w kierunkach migracji zarobkowych studentów jest dużo wyraźniej zauważalna⁸.

---

⁸ Nadmienić należy, że w analizowanym okresie znacznie zmniejszył się udział studentów pracujących za granicą. O ile w 2007 r. udział pracujących za granicą studentów wśród wszystkich pracujących studentów wyniósł 59%, to w 2014 r. udział studentów pracujących w okresie studiów za granicą wyniósł 24%.

Wykres 2. Zmiany kierunków migracji zarobkowych studentów opolskiego ośrodka akademickiego w okresie 2008-2014 (w %)

Źródło: Opracowano na podstawie wyników badań empirycznych.

Wprawdzie główne państwa zatrudnienia opolskich studentów są tożsame z głównymi państwami emigracji „czasowej” Polaków, niemniej jednak zmiany wyrażające się zmniejszeniem udziałów zatrudnionych w Irlandii i Wielkiej Brytanii na rzecz Niemiec i Holandii są wielokrotnie większe. Jak widać udział korzystających z pracy w Irlandii zmniejszył się siedmiokrotnie, udział pracujących w Wielkiej Brytanii ponad pięciokrotnie, z kolei udział zatrudnionych w Niemczech wzrósł o ponad 100%, zwiększył się również udział korzystających z pracy w Holandii. Interpretując te zmiany należy zwłaszcza podkreślić, że najprawdopodobniej nie miał na nie wpływu fakt posiadania przez część studentów – autochtonicznych Ślązaków – niemieckiego obywatelstwa. Ci bowiem, jak dowodzi analiza zgromadzonego materiału, już w 2007 r. pracowali prawie wyłącznie w Niemczech i Holandii. O zmianach zadecydowała zatem zmiana preferencji w zakresie kierunków migracji zarobkowych wśród studentów pochodzących z grupy polskiej ludności napływowej. Tradycje migracyjne śląskich autochtonów mogły jednak wpłynąć na decyzje ludności napływowej w inny sposób. Mianowicie ludność ta wykorzystwała zarówno sieci migracyjne stworzone przez ludność poniemiecką i jej diasporę za granicą, jak i jej holenderską – instytucjonalną – formę, mającą postać świetnie zorganizowanej sieci biur pośrednictwa pracy.

Należy ponadto dodać, że podobnie jak w przypadku migracji „czasowych” Polaków rejestrowanych przez GUS, tak również w przypadku migracji zarobkowych studentów, w 2014 roku pojawiły się (bądź wyraźniej uwidoczniły) kraje, które w 2007 r. nie stanowiły obszaru emigracji bądź były preferowane incydentalnie. Dotyczy to zwłaszcza takich państw jak Norwegia, Austria oraz Belgia. Z kolei prawie całkowicie zanikła migracja zarobkowa do Stanów Zjednoczonych, na co wpływ miało zapewne zarówno pojawienie się ulokowanych bliżej europejskich „substytutów”, ale i relatywnie wysokie, zwłaszcza w przypadku krótkookresowej migracji, koszty migracji, jak również relatywnie niska opłacalność pracy w tym kraju.

Podsumowanie

Przedstawione dane dotyczące państw migracji zarobkowej preferowanych przez polskich studentów dowodzą, że w okresie 2007-2014 dokonała się zasadnicza zmiana w zakresie kierunków migracji, korespondująca z przemianami w zakresie migracji „czasowych” Polaków, jednak dużo bardziej od nich wyrażna. Prawdopodobnie głównym czynnikiem, który zdecydował o tych zmianach, był fakt ograniczonej (głównie do osób nieposiadających podwójnego obywatelstwa) dostępności w 2007 r. rynków pracy Niemiec i Holandii, w rezultacie czego w 2007 r. silniej preferowane były Wielka Brytania i Irlandia. W ostatnich kilku latach przy swobodzie zatrudnienia w najatrakcyjniejszych państwach Unii migracja sterowana jest już jedynie relacjami płacowo-kosztowo-cenowo-walutowymi [Jończy, 2003, 2010; Milewski i Ruszczak-Żbikowska, 2008; Okólski i Salt, 2014], które zdecydowały o skoncentrowaniu się emigracji krótkookresowej w państwach oferujących wysokie wynagrodzenia, a jednocześnie położonych blisko i dobrze skomunikowanych z Polską. Dodatkowym czynnikiem, który zdecydował o skoncentrowaniu zatrudnienia studentów polskich uczelni w Niemczech i Holandii, była w przypadku pierwszego z tych krajów rozległa diaspora polska i śląska (przesiedleńcy i pracujący tam wcześniej mieszkańcy województwa opolskiego posiadający podwójne obywatelstwo). Z kolei o atrakcyjności okresowego zatrudnienia w Holandii decyduje na ogół łatwość podjęcia tam krótkookresowego zatrudnienia wynikła z silnie rozbudowanej w Polsce sieci biur pośrednictwa pracy w tym kraju. W przypadku studentów dysponujących ograniczonym czasem (warunkowanym długością przerwy w nauce) nie tylko na pracę, ale i na jej poszukiwanie, skorzystanie z usług

agencji pośrednictwa pracy bądź pomocy zamieszkałej za granicą rodziny wydaje się najczęściej najprostszym rozwiązaniem.

Prawidłowości obserwowane w zakresie zmian w preferencjach kierunków migracji zarobkowych studentów są tym samym nie tylko zgodne z jednym z praw migracyjnych Ravensteina, który twierdził, że wielkość strumienia migracyjnego jest odwrotną funkcją odległości [Górny i Kaczmarczyk, 2003], ale wpisują się także w ekonomiczną teorię poszukiwań, w myśl której pracy warto poszukiwać tym dłużej, im na dłuższy okres planuje się zatrudnienie. W przypadku np. zatrudnienia nieprzekraczającego 10 tygodni, każdy dodatkowy tydzień poświęcony na poszukiwanie pracy musiałby się wiązać ze znalezieniem pracy dającej – przy zbliżonych jej warunkach – o przynajmniej 10% wyższe wynagrodzenie.

Literatura

- Górny A., Kaczmarczyk P. (2003), *Uwarunkowania i mechanizmy migracji zarobkowych w świetle wybranych koncepcji teoretycznych*, Working Papers, seria „Prace Migracyjne”, nr 49, Instytut Studiów Społecznych UW, Warszawa.
- Informacja o rozmiarach i kierunkach czasowej emigracji z Polski w latach 2004-2014* (2015), Warszawa.
- Jończy R. (2010), *Migracje zagraniczne z obszarów wiejskich województwa opolskiego po akcesji Polski do Unii Europejskiej. Wybrane aspekty ekonomiczne i demograficzne*, Opole-Wrocław.
- Jończy R. (2003), *Migracje zarobkowe ludności autochtonicznej z województwa opolskiego. Studium ekonomicznych determinant i konsekwencji*, Opole 2003.
- Jończy R., Rokita-Poskart D. (2011), *Oczekiwania i zamiary absolwentów Uniwersytetu Opolskiego dotyczące przyszłej pracy (w świetle przeprowadzonych badań)*, „Studia Ekonomiczne. Zeszyty Naukowe Wydziałowe Uniwersytetu Ekonomicznego w Katowicach”, nr 78, Katowice.
- Milewski M., Ruszczak-Żbikowska J. (2008), *Motywacje do wyjazdu, praca, więzi społeczne i plany na przyszłość polskich migrantów przebywających w Wielkiej Brytanii i Irlandii*, CRM Working Papers, No. 35/93.
- Okólski M., Salt J. (2014), *Polish Emigration to the UK after 2004; Why Did so Many Come?* CRM Working Papers, No. 75/133.
- Społeczne skutki poakcesyjnych migracji ludności Polski* (2014), Raport Komitetu Badań nad Migracjami Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.

**CHANGES OF MAIN DIRECTION OF INTERNATIONAL MIGRATION
DURING THE PERIOD 2007-2014
(ON THE EXAMPLE OF STUDENTS OF OPOLE ACADEMIC CITY)**

Summary: In the article, basing on the results of the empirical research there is presented the changes which have taken place on the main directions of migration among students in Opole academic city during the period of 2007-2013. At the same time the study attempts to answer the question, whether the progressive process of opening the labor markets in Western Europe could have affect the changes in directions of emigration in this group of migrants.

Keywords: emigration, migration destinations, students, Opole academic city.